

הכנת פרוזבול

- המלווה מכין שטר פרוזבול
- אחד הדיינים מכין מטפחת
- המלווה אומר לפני הרבנים (הדיינים) הן שנה זו וכו'... עד כל זמן שארצה.
- כשאומר "ונותן לכם במתנה בקנין ארבע אמות קרקע מאדמה שיש לי" יתן לו הדיין מטפחת, ואח"כ ימשיך לומר עד שארצה.
- הדיינים חותמים על הפרוזבול ומוסרים אותו למלווה.
- הרוצה להחמיר ירשום המלווה שמות הלווים מעבר לדף.

הערה:

- מלווה אשכנזי שלא מוצא שלושה ת"ח יכול להשתמש בפורזבול נוסח ספרד ולפי ההוראות שם.
- אם אין אפשרות לכתוב השמות מעבר לפרוזבול אפשר להדביק נייר ולכתוב את השמות.

שטר פרוזבול [לאשכנזים]

במושבו שלשה דינים כאחד היינו, ובא לפנינו _____ ואמר לנו: "הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובעל-פה על אלו אנשים, והריני מוסר לכם פרוזבול, ונותן לכם במתנה בקנין ארבע אמות קרקע מהאדמה שיש לי, ועל ידי אותה קרקע הרשיתי לכם לגבות את כל חובותי שיש לי על אנשים. ומעתה תהיו לי דינים ותגבו ותקבלו עבודי את החוב ואם לא תגבו אתם מעכשו, כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה".

ואנחנו בית הדין שמענו דבריו ופינו את כחו שלא ישמטו חובותיו ויגבה אותם על ידי פרוזבול זה כתקנת הלל וחקמינו זכרונם לברכה.

ועל דבר אמת חתמנו שמותינו בעיר _____ יום _____ אלול ה'תשפ"ב ליצירה והכל שריר ובריר וקיים.

נאום _____ דיין
 נאום _____ דיין
 נאום _____ דיין

הכנת פרוזבול

- התקין הגאון העצום בעל החקרי לב נוסח מיוחד המוסר את הדברים בפני עדים לבי"ד חשוב.
- המלוה מכין שטר פרוזבול, ומעמידים שני עדים כשרים שומרי מצוות, ורצוי שלא יהיו קרובים, ויזהרו העדים שהתאריך יהא מדויק.
- כאמור, אין צורך לפרט שמות האנשים שחייבים לו, ואם רוצה להחמיר על עצמו ולפרט שמות החייבים לו - יכול לרשום שם מאחורי שטר הפרוזבול.
- אחד העדים מכין מטפחת, והמלוה תופס את המטפחת ואומר: "אתם העדים, קנו ממני קנין גמור ושלם שאני מזכה על ידכם קרקע כל שהוא לכל אחד מבעלי חובות שחייבים לי (ולאשתי) שאין להם קרקע".
- אחר שעזב את המטפחת ממשיך ואומר: הוו עלי סהדי שאני מוסר כל חוב שיש לי (ולאשתי) לביה"ד דרכי הוראה של עיה"ק ירושלים ת"ו הרה"ג יוסף אליהו שליט"א, הרה"ג בניהו דיין שליט"א, הרה"ג יוסף בושריאן שליט"א שאגבנו כל זמן שארצה.
- העדים חותמים על שטר הפרוזבול ומוסרים אותו למלוה שיראנו ללוה בעת גבית החוב.

שטר פרוזבול (לספרדים)

בפנינו עדים הַחַתוּמִים מְטֵה בָּא לְפָנֵינוּ
 וְאָמַר לָנוּ: קָנוּ מִמֶּנִּי בְקִנְיָן גָּמוּר וְשָׁלֵם, בְּמִנְא דְכֶשֶׁר
 לְמִקְנֵי בֵיהּ. אֵיךְ אָנִי מְזַכֶּה עַל יְדְכֶם קֶרְקַע כָּל שְׂהוּא
 שְׁיֵשׁ לִי לְכָל אֶחָד מִבְּעֵלֵי חוּבוֹת שְׁחֵיבִים לִי (וְחֵיבִים
 לְאִשְׁתִּי) שְׂאִין לָהֶם קֶרְקַע לְכַתֵּב עָלָיו פְּרוּזְבוּל. וְקָנֵינוּ
 קִנְיָן גָּמוּר וְשָׁלֵם בְּמִנְא דְכֶשֶׁר לְמִקְנֵי בֵיהּ מִיַּד הַנְּזַכֵּר
 לְעֵיל. וּבִכֵּן אָמַר לָנוּ: הֵווּ עָלַי סְהַדֵּי שְׂאָנִי מוֹסֵר כָּל
 חוֹב שְׁיֵשׁ לִי וְלְאִשְׁתִּי לְבֵית דִּין הַצֵּדֵק "דְּרַכֵּי הוֹרָאָה"
 אֲשֶׁר פִּה עֵיהּ"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבֵב"א,
 הִרְה"ג יוֹסֵף אֵלִיהוּ שְׁלִיט"א
 הִרְה"ג בְּנִיהוּ דִּיִן שְׁלִיט"א
 הִרְה"ג יוֹסֵף בּוֹשְׂרִיאָן שְׁלִיט"א
 שְׂאָגְבֵנוּ כָּל זְמַן שְׂאֲרָצָה. וְעַל דְּבַר אַמַּת חַתְּמָנוּ
 שְׂמוֹתֵינוּ פִּה עֵיהּ"ק _____, בְּתַאֲרִיק _____,
 לְחַדְשׁ אֱלוּל, שְׁנַת תשפ"ב לְיַצְרָהּ, וְהַכֵּל שְׂרִיר וּבְרִיר
 וְקָיִם.

עַד _____

עַד _____

הלכות פרוזבול

מאת הראשון לציון הרה"ג הרב מרדכי אליהו זצ"ל

[בעריכת הרב שמואל כ"ץ שליט"א]

"כְּשֶׁרָאָה הַלֵּל הַזֶּקֶן שֶׁנִּמְנָעוּ הָעַם מִלְהַלּוֹת זֶה אֶת זֶה וְעוֹבְרִין עַל הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה: 'הַשֹּׁמֵר לֶדָּךְ פֶּן יִהְיֶה דְבָר' וגו', הַתִּקֵּן פְּרוֹזְבוּל כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַט הַחוֹב עַד שֶׁיָּלוּ זֶה אֶת זֶה" (רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"ט הט"ז). מהות התקנה היא שֶׁהַמְּלוּה מוֹסֵר אֶת חוֹבוֹתָיו לְבֵית דִּין וְעַל יְדֵי זֶה אֵין הַשֹּׁמֵט מְשַׁמֵּט חוֹבוֹת אֱלוֹ, כִּיִּן שְׁחוֹבוֹת שֶׁל בֵּית דִּין אֵינָם נִשְׁמָטִים וְנִמְחָקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת אַחִיד" - וְלֹא בֵּית דִּין (ספרי פרשת ראה פיסקא קי"ג).

פְּרוֹזְבוּל הִיא מְלָה בְּאַרְמִית הַמְּרַכֶּבֶת מִשְׁלֵשׁ מְלִים: "פְּרוֹז, בּוּלִי, בּוּטִי", וּבְתַרְגוּם לְעִבְרִית: "תִּקְנֵת עֲשִׂירִים עֲנִיִּים". לְדַעַת הַרְמַב"ם פְּרוֹזְבוּל מוֹעִיל רַק בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שֶׁשְׁמִטַּת כְּסָפִים מְדַרְבְּנָן, כִּי הֵם אֲמָרוּ וְהֵם אֲמָרוּ, אוֹלָם לְדַעַת הַרְאָב"ד פְּרוֹזְבוּל מוֹעִיל אֶף כְּשֶׁהַשֹּׁמֵט מִן הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם "הַפְּקֹר בֵּית דִּין הַפְּקֹר".

תקנת הפרוזבול

א. מְלוּה הַרוֹצֵה שֶׁלֹּא יִשְׁמָטוּ חוֹבוֹתָיו - יַעֲשֶׂה שְׁטֵר פְּרוֹזְבוּל עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַשָּׁנָה הַשְּׂמִינִית.

גְּדֵר בֵּית הַדִּין

ב. לְדַעַת הַשֵּׁלְחָן עָרוּךְ צָרִיךְ לְכַתֵּב אֶת הַפְּרוֹזְבוּל עַל יְדֵי בֵּית דִּין חָשׁוּב הַבְּקִיָּאִים כְּדִין וּבְעֵינֵי הַשֹּׁמֵט, שֶׁהַרְבֵּים הִמְחוּ אוֹתָם עֲלֵיהֶם, וְלִכְךָ נִרְאֶה שֶׁעַדִּין בְּתֵי דִין מִטַּעַם הַרְבֵּנוּת שֶׁנִּבְחָרוּ עַל יְדֵי נִבְחָרֵי צְבוּר וְהַמְדִינָה מִכִּירָה בָּהֶם, כְּךָ

שְׁסִמְכוּתָם גְּדוּלָה יוֹתֵר מִבְּתֵי דִין פְּרֻטִיִּים הַשִּׁיכִים לְמַגְזֵר מְסִיִּם, אֲבָל לְדַעַת
הַרְמִ"א סָגִי בְּכָל בֵּית דִּין.

דִּינֵי וְאוֹפְנֵי כְּתִיבַת פְּרוּזְבוּל

ג. אֵין כּוֹתְבִים פְּרוּזְבוּל אֶלָּא אִם כּוֹן יֵשׁ לַלוּנָה קֶרְקַע, וְאַפְלוּ קֶרְקַע כָּל שֶׁהוּא
מוֹעִיל לְכֹתֵב עָלָיו פְּרוּזְבוּל, וּמִסְפִּיק בְּקֶרְקַע הַמְשַׁכֶּרֶת אוֹ הַמְשַׁאֲלֵת לוֹ, וְאִם גַּם
זֶה אֵין לוֹ (כְּגוֹן: בְּחוּרֵי יְשִׁיבָה שֶׁאֵין לָהֶם קֶרְקַע מְשַׁלְּהֶם כָּלֵל) - יִכּוֹל הַמְּלוֹה
לְהַקְנוֹת לוֹ מִקֶּרְקַעוֹתָיו.

ד. יִכּוֹל הַמְּלוֹה לְהַקְנוֹת לַלוּנָה קֶרְקַע, אֲפָלוּ אִם עוֹמֵד וְאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לְזַכּוֹת
בְּקֶרְקַע שֶׁל אַחֲרִים, וְזֶה אֶחָד מִן הַקּוּלוֹת שֶׁבְּפְרוּזְבוּל.

זְמַן כְּתִיבַתוֹ

- ה. זְמַן עֲשִׂיַת הַפְּרוּזְבוּל הוּא עַד סוֹף הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וּמוֹעִיל לְכָל הַחוֹבוֹת
שֶׁנּוֹצְרוּ עַד זְמַן כְּתִיבַתוֹ, אֲבָל מָה שֶׁהִלְוָה אַחֵר כָּד - נִשְׁמָט.
ו. אֲפֹשֶׁר לְכֹתֵב פְּרוּזְבוּל בְּלֵילָה.
ז. אֲפֹשֶׁר לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְכְּתִיבַת פְּרוּזְבוּל, וְלָכֵן אִשָּׁה שֶׁהִלְוָה לְחִבְרָתָהּ כֶּסֶף -
תַּעֲשֶׂה אֶת בְּעֵלָהּ שְׁלִיחַ לְכְּתִיבַת הַפְּרוּזְבוּל.
ח. עֲדִיף שֶׁהַעֲדִים לֹא יִהְיוּ קְרוֹבִים.

פְּרוּזְבוּל בְּחוּץ לְאֶרֶץ

ט. מְלוֹה שֶׁנִּמְצָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלוֹה בְּחוּץ לְאֶרֶץ - יִכּוֹל לְמַסֵּר חוֹבוֹתָיו כָּל זְמַן
שֶׁלֹּא נִכְנַס רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אִךְ מְלוֹה שֶׁנִּמְצָא
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּכְבָר נִתְקַדַּשׁ לֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַשְּׁמִינִית, וְהִלוּנָה הוּא כּוֹן חוּץ
לְאֶרֶץ וְעַדִּין לֹא נִכְנַסָּה אֶצְלוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית - בְּאֵנוּ לְמַחְלָקַת גְּדוּלָה אִם
יִכּוֹל לְמַסֵּר חוֹבוֹתָיו בְּעַל פִּה לְבֵית דִּין, וְעַל כֵּן יַעֲשֶׂה שְׁאֵלַת חָכָם.

דין מסירת פרוזבול בעל פה

י. מסירת פרוזבול בעל פה בפני עדים ולא על הכתב - יש הסוברים שמועילה רק לתלמידי חכמים, ויש אומרים שמועילה לכל אדם. לפיכך בשעת הדחק, כגון: מלוא הנמצא בארץ ישראל ששכח ולא עשה פרוזבול - רשאי למסור את חובותיו לבית דין בעל פה בליל ראש השנה של השמינית, כשהלואה הוא בן חוץ לארץ, ועדין לא נכנסה אצלו ראש השנה השמינית.

מלוא עם הארץ

יא. אדם שהמלוא שלו עם הארץ, הלואה צריך לדעת אם המלוא כותב פרוזבול או לא, ואם הוא יודע בו שלא כתב - יתן לו את החזר ההלואה לפני ראש השנה. שאם לא יחזיר לו לפני ראש השנה, ויבוא המלוא ויבקש את כספו - יעבר על "לא יגש", ובכך הלואה מכשילו. ובכל פעם שיתבע ממנו אחרי ראש השנה - עובר המלוא על "לא יגש", והלואה מדין "לפני עור לא תתן מכשול".
יב. אם אין ללואה כסף לפני ראש השנה לשלם את חובו - ילך למלוא ויסכים אתו על מועד אחר לפרעון החוב, הינו לאחר ראש השנה, ואז אין חיוב לעשות פרוזבול, כדיו הלואה שזמן פרעונה אחר עשר שנים.

כמה פרוזבולים צריך?

יג. אדם שהלואה לחמשה אנשים - מספיק לו פרוזבול אחד, ומעקר הדין – אין צריך לפרט שמות הלואים. אבל שמא יבוא אחד הלואים ויאמר שכונת המלוא בפרוזבול היתה על לואים אחרים ולא עליו, ואף שמצד הדין אין אנו מאמינים ללוא אלא למלוא, העצה היעוצה למלוא אם רוצה להחמיר על עצמו - לכתב שמות הלואים מאחורי שטר הפרוזבול.
יד. חמשה אנשים שהלוו לאדם אחד, צריך לכל מלוא פרוזבול אחד.

אבד הפרוזבול

טו. מתר לגבות חוב על סמך פרוזבול שאבד, ולא עוד אלא נאמן המלוה לומר: "פרוזבול היה לי ואבד".

אפן וסדר עשית פרוזבול

טז. מאחר שקשה לגשת לבית הדין, התקין הגאון העצום בעל החקרי לב נסח מיחד המוסר את הדברים בפני עדים לבית דין חשוב. יז. המלוה מכין שטר פרוזבול (ראה נסח הפרוזבול לקמן), ומעמידים שני עדים כשרים שומרי מצוות, ורצוי שלא יהיו קרובים, ויזהרו העדים שהתאריך יהא מדויק.

יח. אין צורך לפרט שמות האנשים שחייבים לו, ואם רוצה להחמיר על עצמו ולפרט שמות החייבים לו - יכול לרשם שמם מאחורי שטר הפרוזבול. יט. אחד העדים מכין מטפחת, והמלוה תופס את המטפחת ואומר: "אתם העדים, קנו ממני קנון גמור ושלם שאני מזכה על ידכם קרקע כל שהוא לכל אחד מבעלי חובות שחייבים לי (ולאשתי) שאין להם קרקע".

אחר שעזב את המטפחת ממשיך ואומר: הוו עלי סהדי שאני מוסר כל חוב שיש לי (ולאשתי) לבית הדין של עיה"ק _____ ת"ו הרה"ג _____ הרה"ג _____ הרה"ג שאגבנו כל זמן שארצה.

כ. העדים חותמים על שטר הפרוזבול ומוסרים אותו למלוה שינאנו ללוה בעת גבית החוב.

וְזֶה נִסַּח שְׁטַר הַפְּרוֹזְבוֹל לְסִפְרָדִים:

שְׁטַר פְּרוֹזְבוֹל

בְּפָנֵינוּ עֵדִים הַחֲתוּמִּים מְטָה בָּא לְפָנֵינוּ _____ וְאָמַר לָנוּ: קִנּוּ
מִמֶּנִּי בְּקִנְיֹן גָּמוּר וְשָׁלֵם, בְּמִנְא דְכָשֵׁר לְמִקְנֵי בֵיה. אֵיךְ אֲנִי מְזַכֶּה עַל יְדָכֶם
קִרְקַע כָּל שֶׁהוּא שְׂיֵשׁ לִי לְכָל אֶחָד מִבְּעָלֵי חוֹבוֹת שְׁחִיבִים לִי (וְחִיבִים לְאִשְׁתִּי)
שְׂאִין לָהֶם קִרְקַע לְכַתֵּב עָלָיו פְּרוֹזְבוֹל. וְקִנְיֹנוּ קִנְיֹן גָּמוּר וְשָׁלֵם בְּמִנְא דְכָשֵׁר
לְמִקְנֵי בֵיה מִיַּד הַנִּזְכָּר לְעֵיל. וּבְכֵן אָמַר לָנוּ: הֵווּ עָלַי סְהַדֵּי שְׂאֲנִי מוֹסֵר כָּל חוֹב
שְׂיֵשׁ לִי וְלְאִשְׁתִּי לְבֵית דִּין הַצָּדֵק אֲשֶׁר פֶּה עֵיה"ק _____ תוֹבֵב"א,

_____ הרה"ג

_____ הרה"ג

_____ הרה"ג

שְׂאֲגָבְנוּ כָּל זְמַן שְׂאֲרָצָה. וְעַל דְּבַר אֲמַת חֲתָמְנוּ שְׁמוֹתֵינוּ פֶּה עֵיה"ק _____ ,
בְּתַאֲרִיד _____, לְחֹדֶשׁ אֶלוּל, שְׁנַת _____ לִיצִירָה, וְהַכֵּל שְׂרִיר וּבְרִיר
וְקִים.

עד _____

עד _____

זֶה נִסַּח שְׁטַר הַפְּרוֹזְבוֹל לְאֲשֶׁפְנָזִים :

שְׁטַר פְּרוֹזְבוֹל

בְּמוֹשֵׁב שְׁלֵשָׁה דִּינָיִם כְּאֶחָד הֵינִי, וּבֵּא לְפָנָיִנוּ _____ וְאָמַר לָנוּ: "הֵן שָׁנָה
זוֹ הִיא שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית וַיֵּשׁ לִי חוֹבוֹת בְּשְׁטַר וּבַעַל-פֶּה עַל אֵלוּ אֲנָשִׁים, וְהֵרִינִי
מוֹסֵר לָכֶם פְּרוֹזְבוֹל, וְנוֹתַן לָכֶם בְּמִתְנָה בְּקִנְיִן אַרְבַּע אֲמוֹת קֶרֶקַע מִהֶאֱדָמָה
שְׂיֵשׁ לִי, וְעַל יָדֵי אוֹתָהּ קֶרֶקַע הִרְשִׁיתִי לָכֶם לְגִבּוֹת אֶת כָּל חוֹבוֹתַי שְׂיֵשׁ לִי עַל
אֲנָשִׁים. וּמַעַתָּה תִּהְיוּ לִי דִּינָיִם וְתִגְבּוּ וְתִקְבְּלוּ עֲבוּרֵי אֶת הַחוֹב וְאִם לֹא תִגְבּוּ
אֲתֶם מֵעַכְשָׁו, כִּיּוֹן שֶׁמְסֻרְתֵי לָכֶם פְּרוֹזְבוֹל זֶה הֵרִי אֲנִי גוֹבֶה כָּל חוֹב שְׂיֵשׁ לִי עַד
הַיּוֹם אֲצֵל כָּל אָדָם כָּל זְמַן שֶׁאֲרָצָה". וְאֲנַחְנוּ בֵּית הַדִּין שֶׁמַּעֲנוּ דְבָרָיו וַיְפִינּוּ אֶת
כַּחוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ חוֹבוֹתָיו וַיִּגְבְּהוּ אוֹתָם עַל יָדֵי פְּרוֹזְבוֹל זֶה כְּתַקְנַת הַלֵּל וְחֻכְמֵינוּ
זְכוּרֹנִם לְבִרְכָה. וְעַל דְּבַר אֲמַת חֲתָמָנוּ שֶׁמוֹתֵינוּ בְּעִיר _____ יוֹם _____
אֶלּוּל ה'תש"_____ לְיַצִּיָּרָה וְהַכֵּל שְׂרִיר וּבְרִיר וְקִיָּם.

נָאוֹם _____ דִּין

נָאוֹם _____ דִּין

נָאוֹם _____ דִּין

[מתוך: שו"ת מאמר מרדכי – ושבתה הארץ: פסקי הלכה, תשובות
ומאמרים בענייני שביעית, ירושלים תשע"ד, סי' כד-לא; שנה בשנה,

תשמ"ח, עמ' 398-400]